

ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น : กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสาน
ของชุมชนารวมเมืองชุมแพเพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น

Isan Rak Tin Model Community : Process of Perceiving Isan
People of Na Ruam Muang Community Chumphae
to Elevate the Local Identity

ไพฑูรย์ มาเมือง, สุเนตร ธนศิลป์พิชิต, พระศรีสัจญาณมุนี และวินัย ภูมิสุข

Phaitoon Mamuang, Sunait Tanasinlapaphichit,

Phrasisatchayanamune and Winai Pumsukh

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Faculty of Political Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Chaiyaphum Buddhist Gollege

Corresponding Author E-mail: phaitoon.mamuang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษากระบวนการสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และ 3) ศึกษาการสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่เนื้อหาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนารวม อำเภอเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นชุมชนที่สามารถเกิดชุมชนที่เข้มแข็งมีด้วยกันหลายปัจจัย โดยเฉพาะการเรียนรู้และเข้าใจชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน มีผู้นำที่เข้มแข็ง จนสามารถรวมกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้

2. กระบวนการสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งกระบวนการรับรู้จะเป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในชุมชน ต้องใช้ระยะเวลาในการหล่อหลอมความเป็นชุมชน การรวมตัวกันโดยมีเป้าหมายเดียวกัน คือ ต้องการมีบ้านเป็นของตนเอง มีความมั่นคงในชีวิต และร่วมกันลงขันซื้อ

ได้รับบทความ: 12 สิงหาคม 2568; แก้ไขบทความ: 23 กันยายน 2568; ตอรับตีพิมพ์: 27 กันยายน 2568

Received: August 12, 2025; Revised: September 23, 2025; Accepted: September 27, 2025

“นารวม” เพื่อให้ทุกคนมีแหล่งอาหาร สามารถเข้าทำกินในที่ดินร่วมกัน มีธุรกิจชุมชน สร้างผู้นำและปลูกฝังเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้ทำให้ความรักถิ่นฐานและร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3. การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบแบบแผน มีกฎ ระเบียบ คนในชุมชนต่างเข้าใจหน้าที่ของตน เกิดความหวงแหนและมีความเป็นเจ้าของชุมชน เกิดการเรียนรู้ สำนึกรักบ้านเกิด และสืบทอดไปยังรุ่นต่อไป

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ท้องถิ่น, ชุมชนต้นแบบ, การมีส่วนร่วม

Abstract

This study aims: 1) to investigate the historical background, spatial context, and potential of the Na-ruam community Muang Chumphae in Khon Kaen Province; 2) to examine the participatory process of fostering a sense of Isan identity within the community; and 3) to analyze the development of local identity that enables the community to serve as a model for Isan people who cherish their homeland. A mixed-methods approach was employed, combining qualitative research through content analysis of documents and previous studies, in-depth interviews, and focus group discussions with participatory action research (PAR) conducted in the Na-ruam community, Muang Chum Phae District, Khon Kaen Province. The target group consisted of 40 purposively selected participants. Data collected from interviews and relevant documents were analyzed using content analysis.

The findings are as follows:

1. The historical background, spatial context, and potential of the Na-ruam community Muang Chumphae demonstrate its capacity to become a strong and cohesive community. Contributing factors include continuous learning and understanding within the community, active participation in communal activities, and strong leadership, all of which collectively support community resilience.

2. The participatory process of fostering Isan identity reflects a communal consciousness that has been cultivated over time. This process entails joint efforts toward shared objectives, including securing permanent housing, attaining livelihood stability, and collectively contributing resources to

purchase the “Na-ruam” land. This shared ownership provides access to food and farmland, supports community-based enterprises, encourages leadership development, and engages youth in learning processes. These practices reinforce attachment to the homeland and promote sustainable community development.

3. The strengthening of local identity, enabling the community to serve as a model for Isan people who value their homeland, is achieved through the consolidation of distinctive cultural traits established by systematic social organization, rules, and regulations. Community members understand their respective roles, fostering pride, ownership, and stewardship of the community. This shared identity nurtures a sense of belonging and loyalty to the homeland, which is transmitted to future generations.

Keywords: Local identity, Model community, Participation

1. บทนำ

สภาพสังคมและวิถีชีวิตของคนยุคปัจจุบันมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ หรือ โลกไร้พรมแดน การรับวัฒนธรรมในอารยประเทศ เกิดการรับรู้ได้อย่างรวดเร็วจากเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทันสมัยและมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนั้น จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่นับวันจะเลือนหายไป แทนที่ด้วยวัฒนธรรมโลกตะวันตก หรือภาคพื้นเอเชีย เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมพื้นถิ่น ทั้งวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะเครื่องมือสื่อสาร ยานพาหนะ การแต่งกาย วัฒนธรรมการอุปโภคบริโภค เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมของนานาชาติได้กลืนกินวัฒนธรรมพื้นถิ่นของไทยเป็นอย่างมาก เห็นได้จากวิถีชีวิต สภาพสังคม ค่านิยม หรือการดำเนินชีวิต ล้วนเกิดการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย วัฒนธรรมการแต่งกายที่บ่งบอกถึงพื้นที่ รวมถึงวัฒนธรรมการใช้ภาษาพื้นถิ่น ที่บ่งบอกถึงรากเหง้าของความเป็นคนท้องถิ่น ก็นับวันจะเลือนหายไปเช่นเดียวกัน วัฒนธรรมความเป็นคนท้องถิ่นอีสาน ที่ในปัจจุบันได้ล้มเลือนวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีความสงบเรียบง่าย วิธีการดำเนินชีวิตที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความสมัคสมานสามัคคีกันในชุมชน จนมีคนกล่าวกันว่า “คนอีสานมีความรักกันเหนียวแน่นเหมือนกับปั้นข้าวเหนียว” แต่ในยุคปัจจุบันเช่นเดียวกับหลายชุมชนท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่นอีสานมีความเปลี่ยนแปลงไป มีการรับวัฒนธรรมใหม่ ๆ จนทำให้วัฒนธรรม ประเพณี ดั้งเดิมได้เลือนหายไปตามยุคตามสมัยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีชุมชนท้องถิ่นหลายท้องถิ่น ที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น คนไทดำ คนไทญ้อ เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมพื้นถิ่นในแต่ละท้องถิ่นที่จะมีความแตกต่างกันตามลักษณะทางกายภาพและทางสังคม ซึ่งในแต่ละวัฒนธรรม

พื้นที่มีความงดงามส่งผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนที่พบเห็นการดำรงอยู่ทางวัฒนธรรมพื้นถิ่น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ทุกคนควรเล็งเห็นความสำคัญ ในการร่วมกันสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ให้สามารถสืบทอดไปจนถึงรุ่นลูกหลาน (บุรณกร บัณฑิตและคณะ, 2560)

“เมืองชุมแพ” ซึ่งเป็นปากประตูเชื่อมภาคอีสานกับภาคเหนือตอนล่าง เมืองชุมแพ จึงเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญ มีคนมากมายหลายจังหวัดอพยพเข้ามาทำมาหากินในตัวเมือง คนที่มีเงินก็จะเช่าหรือซื้อที่ดินปลูกสร้างบ้านเรือน พื้นที่หาเช่ากินค่า จึงต้องบุกเบิกที่ดินรกร้างซึ่งไม่รู้ว่ที่ดินของใคร ปลูกสร้างเพิงที่พักขึ้นมาให้พอกับห้วยนอน หารายได้ด้วยการรับจ้างทั่วไป ขายของอยู่ในตลาด แล้วแต่จะมีต้นทุน บ้างก็เร่ขายของตามคิรวรถ การหลั่งไหลเข้ามาของผู้คนเผชิญโชคจากทั่วสารทิศทำให้เกิดเป็นชุมชนกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในเมืองชุมแพ บ้านเรือนเหล่านี้ส่วนใหญ่ปลูกสร้างอยู่บนที่ดินรกร้างของราชพัสดุที่เทศบาลดูแลอยู่ นานวันเข้าจึงกลายเป็นชุมชนแออัด มีสภาพเสื่อมโทรม และเนื่องจากปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่บนที่ดินบุกรุก ไม่มีเลขที่บ้าน จึงไม่สามารถขอใช้น้ำประปาและไฟฟ้าจากรัฐได้โดยตรง ต้องซื้อต่อพ่วงเข้ามาในราคาแพง ขณะที่บ้านเรือนก็ไม่มี ความมั่นคง เพราะเทศบาลมักจะส่งเจ้าหน้าที่มาปิดประกาศขับไล่อยู่บ่อย ๆ ในปี พ.ศ. 2547 รัฐได้มีนโยบายการแก้ปัญหาที่อยู่อาศัย โดยให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) จัดทำโครงการบ้านมั่นคง โดยมีแม่สนอง รวยสูงเนิน ได้เป็นแกนนำรวบรวมชาวบ้าน จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นมาออมเงิน เพื่อเป็นทุนในการสร้างบ้านและเข้าสู่กระบวนการบ้านมั่นคง มีการประชุมร่วมกันเพื่อออกแบบบ้านและผังชุมชนตามที่ชาวบ้านต้องการ ไม่นานบ้านหลังใหม่ในฝันของพี่น้องคนจนก็เป็นความจริง และเพื่อความเป็นสิริมงคล ชาวบ้านจึงร่วมกันตั้งชื่อหมู่บ้านแห่งนี้ว่า “บ้านมั่นคงร่มเย็น” หลังจากเริ่มจัดทำโครงการบ้านมั่นคงไปแล้ว ชาวบ้านจึงมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันและเห็นความสำคัญของการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือกัน ในปี 2550 ชาวชุมชนบ้านมั่นคงเมืองชุมแพรวม 13 ชุมชน ได้ร่วมกันก่อตั้ง “กองทุนพัฒนาที่อยู่อาศัยเมืองชุมแพ” โดยให้ชาวบ้านเข้าร่วมเป็นสมาชิกและสมทบเงินเข้ากองทุนทุกเดือน แล้วนำเงินกองทุนให้สมาชิกกู้ยืมหมุนเวียนเพื่อประกอบอาชีพ ปลดหนี้ดอกเบี้ย ช่อมแซมบ้าน และเพื่อการศึกษา ฯลฯ มีการซื้อที่ดินเพื่อทำนารวมแบบเกษตรอินทรีย์ เนื้อที่ 38 ไร่ โดยมีการบริหารจัดการในรูปแบบคณะกรรมการนา มีผู้จัดการนาคอยดูแลและวางแผนการผลิต และให้สมาชิกช่วยกันลงแรงทำนา ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ไม่ใช้สารเคมีปราบแมลง นอกจากนี้ยังแบ่งพื้นที่เป็นแปลงผักและชุดบ่อเลี้ยงปลา ปลูกพืชผักต่าง ๆ และในปี 2558 ชาวชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้งโรงงานผลิตน้ำดื่ม “บ้านมั่นคงเมืองชุมแพ” (ธิปไตย ฉายบุญครอง, 2568)

ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,052 ครัวเรือน จาก 13 โครงการ มีการบริหารจัดการชุมชนร่วมกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชุมชนนารวมเมืองชุมแพมีการก่อสร้างสร้างชุมชนนับเป็นเวลากว่า 20 ปี ได้มีการหล่อหลอมความเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งและมีศักยภาพชุมชน ทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ รวมทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ที่มี

ลักษณะการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม ตลอดทั้งการก่อตัวของชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้มีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น: กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ เพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร เพื่อส่งเสริมการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และเกิดเครือข่ายคนรักถิ่นอีสานได้ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อศึกษาการสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์สังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร งานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก สทนากลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์สรุปและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มนักวิชาการ ประกอบด้วย นักวิชาการจากสถาบันองค์ชุมชน นักวิชาการด้านพัฒนาชุมชน, นักวิชาการด้านการเกษตร, นักวิชาการด้านแผนงาน และนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2) กลุ่มผู้บริหารท้องถิ่น 3) กลุ่มนักปราชญ์ท้องถิ่น 4) กลุ่มผู้นำชุมชน 5) กลุ่มสมาชิกชุมชนนารวม รวมเป็น 40 คน กลุ่มประชากร ทั้งหมดใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3.2 เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ (In-depth Interview) ตอนที่ 2 ความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ ตอนที่ 3 การสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ตอนที่ 4 การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ การใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ (Document Research) เช่น หนังสือ เอกสารวิชาการ งานวิจัย เป็นต้น

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น : กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพเพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

4.1 ความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น มีระยะเวลาการเกิดชุมชนเป็นเวลานานับ 20 ปี โดยมีจุดเริ่มต้นจากผู้คนที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยในเขตเมืองชุมแพ ทำให้กลายเป็นชุมชนแออัด คนไร้บ้าน ไม่มีที่อยู่อาศัย จนกลายเป็น “สลัม” จึงเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลเมืองชุมแพร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนหรือ พอช. เกิดเป็นชุมชนบ้านมั่นคง และมีการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง และเกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน จนเกิดเป็น “ชุมชนนารวม”

4.2 กระบวนการสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การสร้างกระบวนการรับรู้ตั้งแต่เกิดการรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการจัดหาบ้านหรือที่อยู่อาศัย จนเกิดชุมชนสำนึกรักถิ่นและร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

4.3 การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ 1) ด้านวิถีชีวิตคนถิ่นอีสานวิถีพุทธ โดยการประยุกต์หลักสาราณียเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์ชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น 2) ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ชุมชนนารวม มีการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงและพึ่งพาตนเองได้ จะเห็นได้จากการเกิดกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มอาชีพ ธุรกิจน้ำดื่มหรือแม้กระทั่งการลงขันซื้อที่ดินเป็นนารวมของสมาชิกชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง 3) ด้านเครือข่ายชุมชนเชิงบูรณาการ การดำเนินงานภายในชุมชน จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐราชการและภาคเอกชน ซึ่งการดำเนินงานต่าง ๆ จะมีการเชื่อมโยงกัน ทำให้มีการประสานความร่วมมือ

ในแต่ละด้านได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การส่งเสริมอาชีพในชุมชน การบริหารจัดการธุรกิจโรงน้ำดื่ม การสร้างบ้าน และการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ เครือข่ายชุมชนมีความสำคัญมาก ในการขับเคลื่อนกระบวนการที่จะสานต่อเรื่องแก้ไขปัญหและนโยบายภาครัฐร่วมกับความต้องการของชุมชน การสร้างเครือข่ายโดยการนำตัวแทนแต่ละชุมชนเข้ามาประชุมหารือร่วมกันว่าแต่ละชุมชนเกิดปัญหาอะไรขึ้น แล้วนำไปสู่เวทีประชาคมเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการชุมชนในทิศทางเดียวกัน และทำให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น มีการค้นหาคนที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อสร้างทีม เพราะการสร้างคนที่มีความสามารถในแต่ละด้าน จะทำให้ได้คนที่มีความรู้หลากหลาย สามารถประสานเชื่อมโยงกันได้หลายภาคส่วน ทำให้เกิดเครือข่ายการเชื่อมโยง และควรให้ความสำคัญของคนในเครือข่ายทุกคน เพราะการสร้างเครือข่ายทำงานร่วมกัน จะสามารถบูรณาการร่วมกันหลายหน่วยงาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น : กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพเพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นสามารถอภิปรายผล ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1 ความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น

เริ่มจากการเข้าร่วมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนในการสร้างบ้านและเข้าสู่กระบวนการบ้านมั่นคง มีการประชุมร่วมกันเพื่อออกแบบบ้านและผังชุมชนตามที่ชาวบ้านต้องการจนเกิดเป็นชุมชน หลังจากนั้น เกิดผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น ผลักดันนโยบายต่าง ๆ มีความเป็นภาวะผู้นำ จึงสามารถสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ไม่เกิดความแตกแยก และมีการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการมีส่วนร่วมในชุมชนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากผู้ที่รับทราบปัญหาของชุมชน จะมีการรับรู้จากภายในชุมชนก่อน ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะทำให้เกิดการรวมกลุ่มและเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจากคนในชุมชนเอง มีการจัดสวัสดิการชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม มีการประสานความร่วมมือกัน เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และมีการดำเนินกิจกรรมในด้านการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ภายในชุมชน มีการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดรายได้ สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้เห็นว่า ชุมชนที่สามารถเกิดชุมชนที่เข้มแข็งมีด้วยกันหลายปัจจัย โดยเฉพาะการเรียนรู้และเข้าใจชุมชน มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน มีผู้นำที่เข้มแข็ง จนสามารถรวมกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณวัฒน์ ดวงมณีและคณะ (2561) การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดสะเกษ 2) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดสะเกษ และ 3) เพื่อสร้างเครือข่ายอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสารและ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสนทนาจากกลุ่มนำผลสนทนาวิเคราะห์และเขียนรายงานการวิจัย ด้วยวิธีเชิงพรรณนา ผลการศึกษา พบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ ลักษณะเด่นที่พบคือการพึ่งพาตนเอง ขยันหมั่นเพียร รับผิดชอบ เชื่อผู้นำหรือผู้อาวุโสชาวเขมร มีลักษณะคล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป แต่ถ้าจะเปรียบกับชาวเขมรต่ำในกัมพูชาแล้ว ความเป็น ประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ ของชาวเขมรสูง จะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรต่ำในประเทศกับ ชาวลาวส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ สนใจในด้านการศึกษาเล่าเรียน มีการบวชเรียนเป็น จำนวนมาก ชาวเขมรนั้นโดยทั่วไปแล้วจะอาศัยอยู่แถบลุ่มน้ำ การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของชนสี่เผ่าโดยมีกระบวนการในการสร้างวัฒนธรรมเพื่อให้การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบรรทัดฐานสังคมของชนสี่เผ่า การสร้างเครือข่าย อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าโดยมีการทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างชนเผ่า เพื่อช่วยรักษา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม มีการแสดงออกด้านวัฒนธรรมของชนเผ่า มีพื้นฐานความต้องการของ ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ต้องการนำเสนอวิถีชีวิตความเป็นชนชนสี่เผ่าด้วยการปรับตัวของ มนุษย์ในการเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ตาม

5.2 กระบวนการสร้างการรับรู้แบบมีส่วนร่วมความเป็นคนถิ่นอีสานของ ชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น จากการรวมกลุ่มซึ่งเป็นคนต่างถิ่นที่อพยพเข้า มาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ เข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยที่ชุมชนนารวมมีการขับเคลื่อนชุมชนร่วมกัน อย่างค่อยเป็นค่อยไป ทำให้ชุมชนค่อย ๆ เติบโต กลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการดำเนินงานร่วมกันทั้งในระดับชุมชนย่อย จนถึง ชุมชนขนาดใหญ่ มีการทำนาร่วมกัน รักผืนแผ่นดินที่ได้ร่วมกันซื้อ เป็นที่ทำกินของตนเอง สร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน ตามวิถีชนบท ร่วมกันสร้างแหล่งอาหาร มีการปลูกพืชไร่ สารพืช และมีการทำการเกษตรผสมผสาน ชุมชนนารวมจะมีธุรกิจร่วมกัน คือ โรงน้ำดื่ม ซึ่งสมาชิกจะมีหุ้น และมีปันผล สามารถเป็นเจ้าของและเกิดรายได้ มีการจัดหาบ้านหรือที่อยู่ อาศัย เกิดชุมชนสำนึกรักถิ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุรกรณ์ บริบูรณ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมแหล่งมรดกโลกเมืองอยุธยา ประเทศไทย วัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาการด้านการอยู่และการสืบสานอัตลักษณ์ของเมืองอยุธยา ประเทศไทยภายใต้ ความเป็นยุคโลกาภิวัตน์ และ 2) เพื่อศึกษาบทบาทของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในการ สนับสนุนและส่งเสริม ให้เกิดการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์และวัฒนธรรมในเมืองโบราณ อยุธยา ประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าอัตลักษณ์ของความเป็นชาวอยุธยามีหลากหลายตาม ความหลากหลายของชาติพันธุ์ แต่สาระสำคัญที่เป็นลักษณะร่วมของชาวอยุธยา คือ 1) อัตลักษณ์ความรู้สึกรักความเป็นชาวอยุธยาที่มีความผูกพันกับประวัติศาสตร์ที่เคยเป็นเมือง หลวงของไทยที่มีความรุ่งเรืองและอุดมสมบูรณ์ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ช่วงร่วมสมัย เดียวกันนั้นและความรู้สึกของการสูญเสียเอกราชให้แก่พม่า ความเป็นชาวอยุธยาจึง สัมพันธ์กับความเจริญรุ่งเรืองขณะเดียวกันก็ผสมผสานกับการสูญเสียเอกราช อัตลักษณ์

ดังกล่าวยังได้รับการสืบทอดในอดีตตำรา เรื่องเล่า ภาพยนต์และละคร 2) อัตลักษณ์ที่แสดง ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงความเจริญรุ่งเรืองและความสูญเสีย นั่นคือ ศิลปกรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม ประติมากรรมและศิลปกรรมที่ทิ้งร่องรอยในอดีตไว้ในความทรงจำ อัตลักษณ์ทั้งสองถูกอธิบายความเป็นชาวอยุธยาโดยชาวอยุธยา คนนอกที่มีเชื้อชาวอยุธยาและ ชาวอยุธยารับเอาคติคนนอกมานิยามชาวอยุธยาเพื่อปฏิสัมพันธ์กับคนนอกผ่านการความตก ผลึกของการสั่งสมที่ตนทั้งสองไว้ในตนเอง เป็นชาว "อยุธยา" ทั้งสองอัตลักษณ์ชาวอยุธยา พยายามอนุรักษ์ไว้โดยการร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกประเทศ การอนุรักษ์อัตลักษณ์อันแรกที่เกี่ยวข้องกับคนจะผ่านการละเล่นกิจกรรมการแสดงในเรื่องใน ประเพณีที่คนในชุมชนร่วมกันสืบสาน การอนุรักษ์อัตลักษณ์เป็นการสร้างสิ่งใหม่หรือการ จำลองให้เหมือนอดีต การอนุรักษ์อัตลักษณ์ประการคือศิลปกรรมหลังผ่านหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและภาคเอกชน ระยะแรกเพื่ออนุรักษ์ให้คงความศักดิ์สิทธิ์ ต่อมาเพื่อแสดงคุณค่า ความเป็นอารยะและปัจจุบันเพื่อการท่องเที่ยวตามลำดับ

5.3 การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของ ชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทำให้เห็นว่าชุมชน เป็นอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิต คนถิ่นอีสานวิถีพุทธ โดยการประยุกต์หลักสาราณียธรรม (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2538) อีกทั้งชุมชนยังมีอัตลักษณ์ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง นอกจากนั้นยังมีอัตลักษณ์ชุมชนด้าน เครือข่ายชุมชนเชิงบูรณาการ ซึ่งการดำเนินงานภายในชุมชน จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลาย หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งการดำเนินงานต่าง ๆ จะมีการเชื่อมโยงกัน ทำให้มี การประสานความร่วมมือในแต่ละด้านได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การส่งเสริมอาชีพใน ชุมชน การบริหารจัดการธุรกิจโรงน้ำดื่ม การสร้างบ้าน และการบริหารจัดการกลุ่มต่าง ๆ เครือข่ายชุมชนมีความสำคัญมาก ในการขับเคลื่อนกระบวนการที่จะสานต่อเรื่องแก้ไข้ปัญหา และนโยบายภาครัฐร่วมกับความต้องการของชุมชน การสร้างเครือข่ายโดยการนำตัวแทนแต่ ละชุมชน เข้ามาประชุมหารือร่วมกันว่าแต่ละชุมชนเกิดปัญหาอะไรขึ้น แล้วนำไปสู่เวที ประชาคมเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งจะทำให้การบริหารจัดการชุมชนในทิศทางเดียวกัน และทำให้เกิด ความเข้าใจมากขึ้น มีการค้นหาคนที่มีศักยภาพในการเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อสร้างทีม เพราะการ สร้างคนที่มีความสามารถในแต่ละด้าน จะทำให้ได้คนที่มีความรู้หลากหลาย สามารถประสาน เชื่อมโยงกันได้หลายภาคส่วน ทำให้เกิดเครือข่ายการเชื่อมโยง และควรให้ความสำคัญของ หน่วยงาน ทั้งนี้การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนของชุมชนนารวม เป็นยกระดับความเป็น อัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งจะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของการรวมชุมชนนารวม มีการอยู่ร่วมกัน อย่างมีระบบแบบแผน มีกฎ ระเบียบ ที่ใช้ในชุมชน และคนในชุมชนต่างเข้าใจบทบาทหน้าที่ ของตนในชุมชน เกิดความหวงแหนและมีความเป็นเจ้าของชุมชน เป็นชุมชนต้นแบบที่ควรมี การศึกษา เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นได้เรียนรู้และเข้าใจบริบทพื้นที่ของตน เกิดสำนึกรักบ้านเกิดและมีการพัฒนาชุมชนสืบทอดไปยังรุ่นต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวิณโน และคณะ (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง วิสาหกิจ

ชุมชนจังหวัดแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแพร่
- 2) เพื่อศึกษาหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ความรู้และการจัดการเชิงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- 3) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์และผลสำเร็จของการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน และ
- 4) เพื่อเสนอองค์ความรู้และระบบการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย องค์ความรู้และระบบการจัดการเชิงเครือข่ายที่มีผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าเป็นการจัดการเครือข่ายที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง นำเอาวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นำเอาวัสดุที่มีอยู่ และบุคลากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในการวางแผนดำเนินธุรกิจ เน้นความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การจัดการคุณภาพชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีเป็นปัจจัยพื้นฐาน และต่อมาก็ได้ทำกันอย่างเป็นระบบและมีรูปแบบที่ชัดเจน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการส่งเสริมในด้านการบริหารจัดการกลุ่ม โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาช่วยให้คำแนะนำ เพื่อให้การบริหารกลุ่มมีประสิทธิภาพและเพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น
2. ควรมีการสนับสนุนกลุ่มอาชีพของประชาชน เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อให้ประชาชนเพิ่มรายได้มากขึ้น
3. การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ ควรมีการจัดทำป้ายและแผนผังบริเวณเชื่อมต่อระหว่างชุมชน

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น
2. ควรมีการวิจัย เรื่อง กระบวนการจัดการชุมชนเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย เรื่อง “ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น : กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพเพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น”

1. ความเป็นมา บริบทพื้นที่และศักยภาพชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ การก่อร่างสร้างชุมชน ศักยภาพของผู้นำชุมชน ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จในการดำเนินงานในชุมชน เกิดจากการมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

ที่เกิดขึ้น ผลักดันนโยบายต่าง ๆ มีภาวะผู้นำ สามารถสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน ไม่เกิดความแตกแยก และมีการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในชุมชน

2. กระบวนการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวม ได้แก่ การสร้างกระบวนการรับรู้ตั้งแต่ เกิดการรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การได้รับการจัดหาบ้านหรือที่อยู่อาศัย จนเกิดชุมชนสำนึกรักถิ่นและร่วมกันพัฒนาชุมชนของตน

3. การสร้างเสริมอัตลักษณ์ชุมชนท้องถิ่นสู่ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่นของชุมชนนารวมเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ได้แก่ ด้านวิถีชีวิตคนถิ่นอีสานชุมชนวิถีพุทธ ด้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และด้านเครือข่ายชุมชนเชิงบูรณาการ

ดังนั้น องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย เรื่อง “ชุมชนต้นแบบคนอีสานรักถิ่น : กระบวนการสร้างการรับรู้ความเป็นคนถิ่นอีสานของชุมชนนารวมเมืองชุมแพเพื่อยกระดับความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น” ได้สรุปเป็นภาพประกอบที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

คุณวัฒน์ ดวงมณี และคณะ. (2561). การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตศรีสะเกษ.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2554). คนกับอัตลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ทางมานุษยวิทยา.

- บุรกรณ บิริบูรณ์ และคณะ. (2560). *อัตลักษณ์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาการนำอัตลักษณ์มาใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอาเซียน*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม.
- พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒน์ และคณะ. (2560). *วิสาหกิจชุมชนจังหวัดแพร่ : องค์ความรู้และการจัดการเครือข่ายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. (2538). *ปรัชญา 201 พุทธศาสน์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์.
- ธิปไตย ฉายบุญครอง. (2568). “บ้านมั่นคงเมืองชุมแพ” อีก 1 นิยาม คำว่า “บ้านที่มากกว่าบ้าน” ร่วมแรงร่วมใจกัน “ทำนารวม และโรงน้ำดื่ม”. เข้าถึงได้จาก <https://web.codi.or.th/20200718-17394/>